

Bakgrunn for vedtak

Nedlegging av dam Østbyputten

Lørenskog kommune i Akershus fylke

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Tiltakshaver	Nedre Romerike vannverk AS
Referanse	201705704-26
Dato	24.04.2019
Ansvarlig	Gry Berg
Saksbehandler	Arnljot Einride Strømseng

*Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til
interne rutiner.*

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9

7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 14-18

8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B

6800 FØRDE

Region Øst
Vangsvæien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Innhold

Dampakke Romerike	2
Sammendrag	4
Søknad	5
Høring og distriktsbehandling	8
NVEs vurdering – dampakke Romerike.....	15
NVEs vurdering – dam Østbyputten	19
NVEs konklusjon og vassdragskonsesjon	23
Forholdet til annet lovverk - dam Østbyputten.....	25

Dampakke Romerike

Nedre Romerike Vannverk AS (NRV) har søkt om tillatelse til å legge ned 10 damanlegg med totalt 14 dammer i Fet, Sørum, Skedsmo, Lørenskog, Rælingen og Nittedal kommuner i Akershus. Magasinene har tidligere vært en del av drikkevannsforsyningen på Romerike, men inngår ikke lenger i drikkevannsproduksjonen.

NVE har hatt en felles behandling av søknadene om nedlegging av dammene. Dokumentnummeret for de 10 vedtakene er angitt i tabellen under. I disse dokumentene er sakene referert til under fellesnavnet dampakke Romerike eller nedleggingspakken.

Damanlegg	Kommune	Dok.-nummer
Høldippeldalen (hoveddam og sperredam)	Nittedal	201705706-29
Lunderås	Sørum	201705721-20
Bæreggtjern	Sørum	201705718-17
Sennerud	Sørum	201705725-20
Abbotjærn	Fet, Sørum	201705701-25
Tientjærn	Fet	201705703-27
Åmodtdammen (hoveddam og to sperredammer)	Rælingen, Lørenskog	201705716-39
Ramstadsjøen (hoveddam og sperredam)	Rælingen	201705713-26
Østbypotten	Lørenskog	201705704-26
Lundertjærn	Skedsmo	201705724-21

En samlet behandling av sakene er valgt for å gjøre det enklere for NVE å vurdere samlet belastning av de konsesjonssøkte tiltakene og gi en mer helhetlig oversikt over fordeler og ulemper for allmenne interesser. En felles høringsutsendelse av sakene gjør det også lettere for høringsparter å vurdere sakene opp mot hverandre og gi mer grundige innspill på samlet belastning.

Under behandling av søknadene i dampakke Romerike har NVE vurdert hver enkelt sak for seg og vurdert sumvirkningene av nedleggingene der hvor vi har funnet dette relevant.

Relevant lovverk

Søknaden er behandlet etter § 41 i vannressursloven som gir adgang til å legge ned vassdragsanlegg. Hvis nedlegging kan føre til påtakelig skade eller ulempe for allmenne interesser, kreves konsesjon etter § 8. § 41 sier at søknad om nedlegging skal innvilges om ikke særlige grunner taler imot, som i stor grad gir dameier en rett til å legge ned vassdragsanlegget. I forarbeidene til vannressursloven står det om særlige grunner til å nekte nedlegging:

«I praksis vil det ikke være aktuelt å nekte konsesjon til nedlegging i andre sammenhenger enn i forbindelse med overføring av anlegget etter § 42, eller hvis anlegget blir fredet etter kulturminnevern, eventuelt som en del av et biotopvern etablert etter naturvernloven.»

Med bakgrunn i vannressursloven § 41 gir NVE tillatelse til nedlegging for alle de omsøkte damanleggene listet i tabellen ovenfor. Det framgår av NVEs vilkår hvordan nedleggingene skal gjennomføres. Se NVEs vedtak tilknyttet sakene for mer informasjon.

Flere av kommunene har stilt seg positive til å ta over ansvaret for noen av dammene (i sin kommune). Det er per i dag ikke gjort noen bindende avtaler. Dette er et spørsmål som må avklares mellom NRV og de kommunene det gjelder, og har ikke vært tema i NVEs behandling av dampakke Romerike.

NVE stiller seg positive til eventuelle overtakelser etter § 42. Hvis et eller flere av damanleggene ønskes overdratt til en kommune må dette meldes til NVE innen 15 dager fra en avtale mellom NRV og kommunen er underskrevet, jf. § 2-9 i damsikkerhetsforskriften.

Vi minner om at ved en rehabilitering av dam hvor vannstanden påvirkes må det sendes søknad om midlertidig tillatelse til dette i god tid før arbeidet settes i gang.

Øvre og Nedre Rygge vann

I utgangspunktet bestod dampakke Romerike av 12 damanlegg. NVE har imidlertid valgt å ta Øvre og Nedre Rygge vann ut av pakken. Dette har vi gjort fordi sakene med Øvre og Nedre Rygge vann har bydd på delvis andre vurderinger enn resten av pakken. Blant annet er Rygge vann del av et nylig vedtatt naturreservat, og NVE har valgt å gjennomføre en ekstra høringsrunde med Fylkesmannen i Oslo og Viken før vi fatter vedtak. Å vente på dette ville forsinket resten av nedleggingspakken.

Vedtakene for Øvre og Nedre Rygge vann kan ventes i løpet av første halvdel av 2019.

Sammendrag

Nedre Romerike vannverk (NRV) søker om konsesjon til å legge ned dam Østbypotten. Dammen er tidligere en del av reservevannforsyningen til Nedre Romerike Vannverk AS (NRV). NRV overdro alle dammer som inngikk i produksjonen til Nedre Romerike Vannverk IKS pr 1. januar 2008. Dam Østbypotten er i dag dermed overflødig som drikkevanns- og reservevannkilde.

Østbypotten tilhører vannforekomst 002-3455-R Nedre Losbyvassdraget med tilløpsbekker som i stor grad er påvirket av avrenning fra blant annet jordbruk. Ved en fjerning av dammen vil magasinet bli erstattet med en bekk og et til to mindre tjern. Rundt tjernene vil det fremkomme myrområder slik det var før oppdemningen.

Lørenskog kommune mener dammen bør opprettholdes men ønsker vedtak i damnedleggelsen før de vil vurdere å overta ansvaret. Kommune skriver at Østbypotten har stor verdi for friluftslivet.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus vurderer at nedleggelse av dam Østbypotten vil ha liten betydning på naturmangfoldet. De mener at tiltaket vil ha liten påvirkning på vannkvaliteten. **Akershus fylkeskommune** kjenner ikke til artssammensetningen i vannet, men det settes ut ørret, noe som tilsier at det er mange som fisker i vannet og/eller at det er dårlig rekruteringsmuligheter for ørreten. Fylkeskommunen er av den oppfatning at en nedleggelse antagelig ikke vil ha stor effekt på rekruteringen av fisk utover denne dammen. **Nedre Romerike brann- og redningsvesen** skriver at nedleggelsen av dammer på Nedre Romerike vil gå ut over deres beredskap ved skogbrann. **FNF Akershus** fraråder også å legge ned dammene fordi Østbypotten kan ha stor verdi for naturmangfold. De mener at når Østbypotten har eksistert i minst 50 år kan de i dag ses på som en integrert del av naturen. **Skiforeningen** skriver at det går scooterløype over Østbypotten i dag og ønsker at løypen legges om og at tiltakshaver må utrede hvordan skigåing over vannene vil påvirkes.

De største ulempene ved tiltaket vil være nær tørrlegging av hele dam Østbypotten og anleggsarbeid i et attraktivt tur- og friluftsområde. Dammen ligger i et viktig friluftsområdet i Rælingen ved Østby, og er mye brukt av lokalbefolkningen. Resultatet av nedleggelsen av dammen er at friluftsliv knyttet til vannspeilet, som bading og fiske, vil bli borte. NVE vurderer også at store områder med myr uten vegetasjon trolig vil bruke noe tid til å bli revegetert og fremstå naturlig. Vi vurderer samtidig at det ikke er relevante tiltak som kan stilles i tillatelsen til NRV AS som vil gjøre revegeteringen av område raskere.

I henhold til vannressursloven § 41 skal nedleggelse innvilges om ikke særlige grunner taler imot. Med bakgrunn i den informasjonen NVE besitter foreligger det ingen særlige grunner for å avslå søknaden fra NRV i henhold til vannressursloven § 41 og 42.

§ 41 i vannressursloven sier at konsesjon til nedlegging skal gis så fremt ikke særlige grunner taler imot. I denne saken har ikke NVE funnet særlige grunner som taler imot nedlegging av dam Østbypotten. NVE gir Nedre Romerike Vannverk AS tillatelse etter vannressursloven §§ 8 og 41 til å legge ned dam Østbypotten. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår. NVE minner om at Lørenskog kommune har anledning til å overta dam Østbypotten, i henhold til vannressursloven § 42.

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra Nedre Romerike Vannverk AS, datert 11.12.2017:

«Nedre Romerike Vannverk AS ønsker å legge ned dam 3787 Østbyputten i Lørenskog kommune i Akershus, og søker herved om følgende tillatelser:

I. Etter vannressursloven, jf. §§ 8 og 41, om tillatelse til:

- å legge ned følgende dam Østbyputten

Nødvendige opplysninger om nedleggingsplanene fremgår av vedlagt utredning»

Dam Østbyputten – hoveddata

TILSIG

Nedbørfelt	km ²	1,01
Spesifikk avrenning	l/(s·km ²)	21,8
Middelvannføring	l/s	22,0

DAGENS MAGASIN

Overflateareal	km ²	0,06
HRV	moh.	238
LRV	moh.	?

NYTT MAGASIN

Overflateareal	km ²	Nytt magasin vil trolig erstattes med to mindre tjern
Endring i vannstand	m	

Om søker og begrunnelse for nedlegging

Nedre Romerike Vannverk AS (NRV) ble stiftet i 1971 som et interkommunalt selskap eid av Fet, Lørenskog, Rælingen, Skedsmo, Sørums og Nittedal kommuner. I 2008 skiftet selskapet navn til Nedre Romerike Vannverk IKS, med AS'et ble beholdt for å rydde opp i tidligere forhold. Da IKS'et ble opprettet i 2008 ble alle dammer som inngikk i drikkevannsproduksjonen overdratt. Dammene som ikke inngikk i drikkevannsproduksjonen forble i NRV AS' eie. NRV AS er ikke involvert i driften av NRV IKS.

NRV AS er besluttet nedlagt, derfor må dammene selskapet eier legges ned eller overtas av andre. Lørenskog som er vertskommunene for dam Østbyputten har bedt om at dammen rehabiliteres til forskriftsmessig stand i det tilfelle at kommunene skal overta dammen. Avtalen mellom NRV AS og kommunene er, at hvis NVE gir tillatelse til nedlegging, da vil NRV AS dekke kostnader tilsvarende det som er billigst av å rive eller å rehabilitere dammen. Kommunene må da selv rehabilitere dammen, hvis de ønsker å opprettholde vannspeilet. I det tilfellet at NVE sier nei til nedlegging vil NRV AS stå for rehabiliteringen og etterpå tilby dammen til vertskommunene. NRV AS søker om nedlegging av dam Østbyputten (klasse 3).

Å eie og føre tilsyn med dam Østbyputten medfører kostnader til årlig tilsyn og vedlikehold. Det er beregnet en årlig kostnad på 55 000 NOK for å føre tilsyn med dammen. Beregnet kostnad for

nødvendig vedlikehold beløper seg til 4,0 MNOK. Kostnad for nedleggelse av dammen er beregnet til totalt 2,5 MNOK.

Beskrivelse av dammen og området

Dam Østbyputtan (klasse 3) er en ca. 7 meter høy og 27,85 meter lang platedam. Dammen som er bygget i 1936 består av 3 pilarer, der oppstrøms plate er anlagt med en skjot over midtre pilar.

Østbyputtan ligger med bukter, viker, myrer og flytetorv i skogklede Østmarka. Kjørbar vei går helt opp til dammen. Området i nærheten av dammen er opparbeidet med plen, og har merker etter høy slitasje. I øvrig skogsområde omkring dammen er det mange spor etter menneskelig aktivitet i form av ferdsslitasje og bålplasser. Dammen blir benyttet som en del av stinettverket i område.

Det er liten oversikt over naturlige innløp i Østbyputtan. Tidligere hadde den vestre sperredammen i Åmotdammen overløp mot Østbyputtan. Overløpet er nå lukket. Det er ukjent hvordan bekkene drenerer uten oppdemming i Åmotdammen. Det er derfor også usikkert om den østre sperredammen i Åmotdammen blokkerer et naturlig elveløp mot Østbyputtan. I dag er det innløp i den sørvestlige enden av Østbyputtan. I tillegg kan det være flere mindre bekker som løper inn i Østbyputtan. Det naturlige utløpet fra området ligger der dammen med overløp ligger i dag.

Det er registrert følgende avvik ved anlegget:

- Dammens bruddkonsekvensklasse bør avklares og godkjennes av NVE (arbeid pågår).
- Dammens flomavledning er ikke tilfredsstillende og dammen overtoppes ved avledning av dimensjonerende flom.
- Dammen er ikke stabil og må stabiliseres med nye fjellbolter (og dermed også ny oppstrøms plate).
- Midtre pilar har en større skade som må utbedres. Dårlig betong meisles bort, armering blottlegges og kappes, og denne delen av pilaren støpes ut på ny.
- I pilarene er det enkelte støpesår som bør utbedres ved meisling og gjenstøping med reparasjonsmørtel.
- Ny tetting i plateskjot over midtpilaren er nødvendig. Dette vil bli ivare tatt ved at det støpes en ny oppstrøms plate forankret til fjell og eksisterende dam (med hensyn på stabilitet).
- Dammen har ikke bunntappeløp for senkning av magasinet.

Teknisk plan

Fjerning av dammen

Før arbeidene starter skal det tas borprøver i dammen som blir sendt til analyse. Hvis ikke betongen inneholder forurensede masser søkes det om at den deponeres på stedet.

Det er planlagt å tappe ned magasinet så langt ned som mulig ved å bruke hevert over dammen. Når vannstanden er lav nok kan det bores hull i betongen i dypløpet for videre nedtapping til laveste nivå. Det naturlige tilsiget slippes ut i rør/hull gjennom dammen.

Dammen rives etter nedtapping ved at den pigges ned. Betongen blir skilt fra armeringen før deponering lokalt. Alle metallgjenstander (rekkverk, rør og ventiler) fjernes og kjøres bort til godkjent mottak.

Området hvor dammen stod arronderes på en måte som gjør at det glir naturlig inn i omkringliggende terreng. Det må påregnes lokal flytting av stein og jord for arrondering. Vannstanden vil synke ved tilbakeføring til naturlig tilstand. Det anbefales å benytte naturlig revegetering ved at stedegne arter over tid får vandre tilbake og dekke de tidligere vanndekte arealene, ev. med en enkel arrondering for å fordele organisk materiale som måtte ha blitt vasket til bunnen av magasinet.

Det er en del flytetorv i Østbyputten. Disse skal flyttes og eventuelt fordeles til egnede områder i utkanten av nytt elveløp for å forhindre tilstopping av vannveien.

Veier

Det er vei helt fram til dammen. Veien er nylig oppgradert og gruset og i god stand, men veibredden er bare ca. 2,5 m. En gravemaskin med pigghammer og en liten dumper skal kunne kjøre opp til dammen. Skogen går tett på veien, så det må påregnes noe trefelling i et belte på ca. 3 m i traseen til veien. Parkeringsplassen 30 m til høyre for dammen benyttes som riggområde.

Massetak og deponi

Det søkes om å deponere på stedet om ikke betongen inneholder forurensende masser, etter utskillelse av armeringen. Volumet som skal deponeres er estimert til ca. 180 m³. Det forutsettes at betongen ikke er forurenset.

Betongen deponeres oppstrøms dammen i nedtappet magasin, utenfor nytt bekkeløp. Deponiet skal fortrinnsvis dekket med finmasser fra magasinet, som tilrettelegging for naturlig revegetering av området.

Arealbruk

Det skal deponeres ca. 180 m³ med betong ved dammen. Hvis den blir deponert over et areal på ca. 200 m² blir tykkelse av deponi i gjennomsnitt 0,9 meter.

Inngrep	Midlertidig arealbehov (m ²)	Permanent arealbehov (m ²)
Riggområde	200	-
Deponi	-	200

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

Dam Østbyputten er klassifisert som LNF-område i Lørenskog sin kommuneplan. Vann/vassdrag er ikke spesielt nevnt i bestemmelsene for området, men det står om natur og landskap at ved utbygging skal det tas hensyn til «grønne forbindelser».

Verneplan for vassdrag

Dam Østbyputten ligger i Osломarkvassdragene som inngår i Verneplan I fra 1973.

Andre verneområder

Dam Østbyputten ligger i marka og er omfattet av markaloven.

EUs vanndirektiv

Dam Østbyputten inngår i vannforekomsten 002-3455-R Nedre Losbyvassdraget med tilløpsbekker. Vannforekomsten er antatt å være i moderat tilstand og i risiko for å ikke oppnå god tilstand innen 2021. Ifølge vann-nett.no er de viktigste påvirkningene avrenning fra landbruk og bebyggelse, men dette gjelder i størst grad lenger ned i vassdraget enn ved Østbyputten.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE var på befaring i området den 08.06.2018 sammen med representanter for søkeren, kommunen, Fylkesmannen, Oslo og omland friluftsråd, DNT Oslo og omegn, grunneiere og andre private. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

Høringspartenes egne oppsummeringer er referert der hvor slike foreligger. Andre uttalelser er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider.

NVE har mottatt følgende kommentarer til søknaden:

Lørenskog kommune har uttalt følgende i brev av 27.03.2018:

« ...

Østbyputtens og Åmodtdammens betydning for friluftslivet i Lørenskog

Dam Østbyputten ble etablert i 1936. Områdets viktigste verdier er tilknyttet friluftsliv. Østbyputten er lett tilgjengelig med åpen kjørbare vei opp til dammen og er mye i bruk hele året. Akvatisk miljø (fisk), landskap og brukerinteresser/friluftsliv berøres mest av konsekvensene ved eventuell riving av dammene. Fjerning av dammen fører til at vannmagasinet sannsynligvis forsvinner. Vannspeilet i de to mindre puttene som blir igjen, blir sannsynligvis for lite for å opprettholde en fiskebestand. Dagens aktiviteter knyttet til vannet vil falle bort. Nedtappingen og rivningsarbeidet vil etterlate midlertidig sår i landskapet, som betydelig reduserer området opplevelsesverdi. Fullstendig revegetering (gjenskaping av vegetasjonen) vil ta mange år.

...

Det er stor aktivitet i og rundt Østbyputten og Åmodtdammen i dag. Med forventet stor befolkningsvekst og økt interesse for aktiv bruk av Østmarka til mosjon og rekreasjon, vil behovet øke for nære områder til bading, fritidsfiske og annet friluftsliv. Rådmannen anbefaler derfor at Lørenskog kommune i sin høringsuttalelse til NVE signaliserer ønske om å overta og rehabilitere dam Østbyputten og dammer Åmodtdammen.

Rådmannen vil legge frem en ny sak om dette når NVEs konklusjon er klar og kostnader for eventuell rehabilitering foreligger.

...»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har i e-post av 03.04.2018 uttalt følgende:

Konklusjon/oppsummering:

- Innsjøer, inkludert dammer og tjern er oppført på norsk rødliste for naturtyper. Åpne vann har en viktig biologisk verdi og vi anbefaler generelt at dammer vedlikeholdes og bevares.
- Det er utført kalking i fem av vannene. Det er investert ca. 1 million kr av felleskapets midler for å ivareta allmenne friluftsjnteresser og biologisk mangfold som helt eller delvis vil være tapt. Dette forholdet bør inn i vurderingen av det enkelte vanns verdi for allmennheten.
- Mange av tiltakene vil få stor negative konsekvenser for vannkvaliteten og det bør settes vilkår om revegetering for å begrense avrenningen.
- Det er ikke tillatt å deponere masser eller betongrester fra arbeider med damkonstruksjonen på stedet slik at dette vil føre til fare for forurensning og forsøpling. Markaforskriften åpner ikke for deponering av masser.
- Det må vurderes om hver enkelt dam trenger en miljorisikovurdering basert på lokalitet, forurensningsfare, påvirkning på naturmiljøet og vannkvalitet. Dersom det trengs en slik miljorisikovurdering må dette gjøres, og ut ifra denne må det lages et oppfølgingsprogram.
- En eventuell tiltaksplan vil danne grunnlaget for å vurdere om det trengs en tillatelse etter forurensningsloven.
- Ved en eventuell nedlegging av dammen, med unntak av Søndre og Nordre Ryggevanne, bør det settes vilkår om at tilstedeværelsen av edelkreps undersøkes og det må settes vilkår om nedtappingshastighet per døgn slik at edelkreps og andre bunnlevende organismer med bevegelse kan få tid til å forflytte seg nedover i vannsøylen. For de dammene hvor vannspeilet forsvinner helt bør det settes vilkår om utfisking og flytting av individer til en gunstig nærliggende kjent forekomst med edelkreps.
- Masser og maskiner som brukes til tiltak i vannene må håndteres på en slik måte at fremmede organismer eller sykdomsfremkallende organismer ikke spres, jf. forskrift om fremmede organismer.

Om dam Østbyputten:

«...»

Ved fjerning av dammen vil sannsynligvis magasinet forsvinne og reduseres til to små pytter med myrområder og en elv/bekk. Det er registrert froskeegg. Dersom det opprettholdes to små vannspeil kan amfibier kunne leve her og de vil ha fordel av at fisken forsvinner.

Nedleggelsen av dam Østbyputten vil gi betydelig avrenning og forringelse av vannkvaliteten i vannforekomsten (002-3455-R Øvre Losbyvassdraget med tilløpsbekker). Ingen tiltak mot avrenning er foreslått. Avbøtende tiltak for avrenning til vassdraget her er essensielt, for å oppnå tilfredsstillende vannkvalitet med hensyn til vanddirektivet.

Fylkesmannen vurderer at nedleggelse av dam Østbyputten vil ha negativ betydning på naturmangfoldet, men mulig positiv for amfibier dersom det blir igjen to små pytter. Tiltaket vil ha stor negativ påvirkning på vannkvalitet, og tiltak mot avrenning bør derfor iverksettes.

...»

Akershus fylkeskommune har i e-post av 03.04.2018 uttalt følgende:

Om friluftsliv:

«...

Dammer har generelt en stor friluftsliv- og opplevelsesverdi. Særlig dammer som ligger i nærheten av bebyggelse har spesielt høy verdi. Dammene er ofte viktig for friluftslivsaktiviteter som bading, soling, padling, fiske og turgåing. I tillegg er ofte også dammene viktig ifht vinteraktiviteter som skiløyper, skøyter og pilking. I de tilfellene der dammene ligger i nærheten av skole/barnehage kan de også ha svært stor verdi i undervisningssammenheng.

...

Dammene i Nittedal, Rælingen og Lørenskog ligger innenfor Markagrensen. Tiltak her må derfor også avklares ift Markaloven.

<i>Kommune</i>	<i>Vann</i>	<i>Innenfor Marka-grensen</i>	<i>Klassifisering etter metodikken «Kartlegging og verdsetting av områder for friluftsliv»</i>	<i>Statlig sikret friluftsområde</i>
<i>Nittedal</i>	<i>Østbyputten</i>	<i>X</i>	<i>Arbeidet ikke slutført</i>	

...»

Om vannforskriften og laks- og innlandsfiskekollen:

«...

Generelt om vannforvaltning

Regional plan for vannforvaltning 2016-2021 setter strenge krav til vannkvalitet. Flere av vannforekomstene som er berørt er i dårlig eller moderat tilstand. Det er ikke tillatt å forringe tilstanden, så ethvert tiltak må gjennomføres så skånsomt at det ikke bidrar til ytterligere forringelse. Vannforekomster i svært god eller god tilstand forutsettes forbli i denne tilstanden.

Generelt om innlandsfisk

Fylkeskommunen forvalter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag sammen med Fylkesmannen der de artene de har forvaltningsansvar for er berørt.

Fylkeskommunen har ikke oversikt over fremmede og sårbare arter og vi uttaler oss kun om de høstbare artene av fisk og andre ferskvannsorganismer. Dammer er menneskeskapte og fisk er ofte satt ut. Ved å legge ned en dam føres denne tilbake til naturtilstanden. Dette gjøres dog ikke uten påvirkning på naturmiljøet, både i og langs vassdraget. Fylkeskommunen vil på generelt grunnlag ikke kreve erstatning for tapte fiskepopulasjoner så lenge arten er rikt representert i vassdraget for øvrig.

Utover dette vil vi vise til Fylkesmannen og vurderinger rundt sårbare arter og naturvernområder.

...»

Om dammer Østbyputten:

«...

Dam Østbyputten drenerer til vannforekomst 002-3455-R Nedre Losbyvassdraget med tilløpsbekker, som ligger i vannområdet Leira-Nitelva. Vannforekomsten er i god økologisk tilstand. Fylkeskommunen kjenner ikke til artssammensettingen i vannet, men det settes ut ørret, noe som tilsier at det er mange som fisker i vannet og/eller at det er dårlig rekruteringsmuligheter for ørreten. Fylkeskommunen er av den oppfatning at en nedleggelse antagelig ikke vil ha stor effekt på rekrutteringen av fisk utover denne dammen.

Da vannforekomsten er i god økologisk tilstand og ikke skal forringes, bør det utarbeides en plan for hvor deponerte masser kan plasseres så de ikke bidrar til forringelse av vannforekomsten.

...

Konklusjon

Akershus fylkeskommune har med dette spilt inn hvilken påvirkning tiltakene har på de ulike områdene fylkeskommunen forvalter. Dersom kommunen eller andre interessenter ønsker å ta over og vedlikeholde en eller flere av disse dammene, er fylkeskommunen positiv til det.

...»

Vannområde Leira-Nitelva har uttalt seg i brev av 03.04.18.

Østbyputten, Åmodtdammen, Ramstadsjøen, Høldippeldalen, Ryggevanna, Lunderåsdammen, Tientjernet og Lundertjern ligger innenfor Vannområde Leira-Nitelva.

Vannområdet skriver at det er viktig at det iverksettes tiltak for å sikre at vannkvaliteten ikke forringes når dammene legges ned. Dette innebærer tiltak for å bringe elveleiet og litoralsonen tilbake til sin opprinnelige tilstand, og at man forhindrer avrenning fra tørrlagte arealer og innsjøbunnen.

Vannområdet trekker frem at de mener det er en dårlig ide å satse på naturlig revegetering. Blant annet vil de tørrlagte arealene i lang tid være blokkmark blandet med dy/gytje og svartelistede planter vil kunne kolonisere områdene.

Det er også positive aspekter ved nedleggelsene, både at områdene blir tilbakeført til naturtilstanden og at mulige fiskevandringshindre blir fjernet.

Vannområdet mener det mangler en vurdering av nedleggelsene sett i lys av vannforskriften. De trekker frem at det ikke er gjennomført undersøkelser av det akvatiske miljøet i dammene, at vurderingene bare er basert på tidligere registreringer. Selv om det ikke er registrert rødlistearter betyr ikke det at det ikke finnes, og eldre dammer øker potensialet for rødlistede arter.

Sedimenter som ligger på bunnen av tjern/innsjøer kan forringe vannkvaliteten nedstrøms i mange år. Det samme kan endringer i vannføringen og økt partikkeltransport gjøre.

Avbøtende tiltak

- Dekking og tilsåing av tørrelagte arealer.
- Elveleiet og litoralsonen må bringes tilbake til sin opprinnelige tilstand og funksjon.
- Det må etableres kantvegetasjon langs nye bekkefar. Dette vil bidra til å skape bedre miljøer for bunndyr og fisk.

Om Østbyputten:

«...»

Østbyputten tilhører vannforekomst 002-3455-R Nedre Losbyvassdraget med tilløpsbekker. Ved en fjerning av dammen vil magasinet bli erstattet med en bekk og muligens to mindre pytter og myrområder. Det er liten kunnskap om de naturlige innløpene til Østbyputten, og det er usikkerhet knyttet til hvordan bekkene drenerer uten oppdemning av Åmotsdammen. Det bør her gjennomføres grundigere undersøkelser for å kunne vurdere konsekvensene av en nedleggelse når det kommer til avrenning og reetablering av eksponert areal. En nedleggelse av dammen uten at det blir gjennomført avbøtende tiltak vil øke presset på vannforekomsten som alt er i stor grad påvirket av avrenning fra blant annet jordbruk. Uten avbøtende tiltak vil vannkvaliteten forverres, og det blir vanskelig å oppnå målene i vannforskriften.

...»

Oppsummering

«...»

Vannområde Leira-Nitelva jobber for å oppnå kravene i vannforskriften om at alle vannforekomster skal ha god økologisk tilstand i løpet av 2021. 9 av de omsøkte dammedleggelsene i Akershus ligger innenfor vannområdets grenser, og alle dammene tilhører vannforekomster som er i fare for å ikke oppnå miljømålene innen 2021. Vannområdet håper derfor at NVE vil stille krav til at det blir gjennomført ytterligere undersøkelser for å øke kunnskapsgrunnlaget om hvordan nedleggelsene vil påvirke vannkvaliteten, om hvilke akvatiske arter som befinner seg i innsjøene, og at det blir satt krav til avbøtende tiltak for å forhindre en forringelse av vannkvaliteten.

...

Generelt mener vannområde at det er manglende vurdering og kunnskapsforhold i forhold til hvordan nedleggelsene vil påvirke vannkvaliteten i vannforekomstene som er berørt av dammedleggelsene. Det er ikke foretatt noen undersøkelser av det akvatiske livet i dammene, kun nevnt hvilke fiskearter som tidligere er observert i vannet. Det bør derfor gjennomføres undersøkelser av blant annet plante- og dyreplankton og insekter i dammene.

Lite kunnskap om hvilke konsekvenser en senkning av vannstanden vil ha å si for sedimentene lagret i dammene. Det savnes også en helhetlig vurdering av hvordan de ulike nedleggingene innenfor et område samlet vil påvirke vannkvalitet og vannmiljøet, noe det er behov for når flere av dammene ligger innenfor samme vannforekomst. Den samlede belastningen kan være problematisk selv om nedleggelsen av en enkelt dam skulle vise seg uproblematisk med tanke på vannkvalitet. For å forhindre avrenning og en forverring av vannkvaliteten i de ulike vannforekomstene er det viktig å gjennomføre avbøtende tiltak. Det er flere avbøtende tiltak

som vil være aktuelle i disse tilfellene. De blottlagte arealene bør blant annet dekket med jord og beplantes med vegetasjon som er egnet til formålet. Vannområdet ønsker at NVE vil sette vilkår om at elveleiet og litoralsonene i vannene bringes tilbake til sin opprinnelige tilstand, og at de blottlagte områdene føres tilbake til sin opprinnelige funksjon. Dette er viktig for å kunne oppnå kravene i vannforskriften.

...»

DNT Oslo og Omeng har i e-post 04.04.2018 uttalt følgende

«...

Østbyputten er et lokalt viktig vann. Det er lett tilgjengelig for mange brukergrupper, og ligger nært til bebyggelsen, samtidig som det gir stor naturopplevelse. Sommer som vinter er det stor aktivitet her.

En nedleggelse av dammen ved Østbyputten vil få store konsekvenser for brukerne av området. Vannet vil bli mer eller mindre borte. Vi vil sterkt oppfordre kommunen/ NRV til å finne en mulighet for å bevare dammen. Vannet i Østbyputten er trolig så grunt at skal en opprettholde vannspeil må en beholde dammen slik den er i dag.

Det er planlagt at betong fra rivingen av dammen skal deponeres lokalt i område. Vi mener det vil være uheldig å gjøre dette. I og med at det allerede er vei inn hit , og avstanden inn til dammen er forholdsvis kort, bør en heller frakte ut betong.

...»

Norsk Ornitologisk forening avdeling Oslo og Akershus har i brev av 04.04.2018 uttalt følgende:

«...

En nedlegging og fjerning av dammene vil generelt representere et langt større inngrep, med negative konsekvenser både for friluftsliv og biologisk mangfold, enn å la dammene stå og restaurere dem etter tur ved behov. I tillegg vil NOF OA peke på at konsekvensene for biologisk mangfold ved å fjerne dammene er svært overflatisk behandlet. Omtalen er kun basert på litteratursøk, og det er ikke gjort noen form for kartlegging eller oppdatering av kunnskapsgrunnlaget. Vi viser i denne sammenheng til naturmangfoldlovens §§ 8–10, om kunnskapsgrunnlaget, føre var-prinsippet og samla belastning, som etter vårt syn ikke er oppfylt. Dette er en alvorlig svakhet ved søknadene om nedlegging, og kan ikke aksepteres som tilfredsstillende.

Før eventuell fjerning av dammene vil NOF OA kreve at det gjennomføres grundige undersøkelser av det biologiske mangfoldet for ulike artsgrupper (særlig fugl, pattedyr, insekter, amfibier, karplanter, sopp og moser) på en tid av året (vår/forsommer) da sannsynligheten for å finne aktuelle arter og påvise viktige naturtyper er størst. Også konsekvensen ved å legge ned dammene for de ulike artsgruppene og naturtypene må kartlegges.

...

Østbyputten i Lørenskog

Andefugler som kvinand og stokkand har tilhold ved tjernet. Høsehauk ble observert ved Østbyputten i 2017 og er en mulig hekkeart for området. God fiskebestand indikerer at også Østbyputten er aktuelt område for fiskeørn på næringsssøk. Tjernet har stor verdi som nærfriluftsområde blant annet på grunn av god tilgjengelighet.

...»

Oslo og Omland Friluftsråd har i brev av 05.04.2018 uttalt følgende:

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) fraråder å legge ned dam Østbyputten fordi vannet har stor verdi både for friluftsliv og naturmangfold. De mener at det å rive dammen i Østbyputten er i strid med Markaloven. Videre mener friluftsrådet at det er lite dokumentasjon i søknaden på hvordan en nedleggelse vil påvirke landskapet, og de mener at en nedleggelse kan ha betydelige konsekvenser for landskapet. OOF mener at det er nødvendig å gjennomføre mere grundige undersøkelser av naturmangfoldet i og omkring vannet. Områdets betydning for friluftslivet er etter friluftsrådets mening godt dokumentert, men søknaden legger etter deres mening ikke nok vekt på folkehelseperspektivet som Østbyputten har. Dammen er bygget for over 80 år siden og Østbyputtens vannspeil og dam er i dag å betrakte som naturlige deler av landskapet. Friluftsrådet mener at de negative konsekvensene av en nedleggelse av dam Østbyputten for både landskap, naturmangfold (terrestrisk og akvatisk), friluftsliv og de samfunnsmessige forhold er undervurdert i konsesjonssøknaden.

Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS (NRBR) har uttalt seg i e-post av 19.06.18:

NRBR skriver at nedleggingene vil gå utover deres beredskap ved skogbrann. Hvis mange vann forsvinner eller senkes betyr det også at skogbrannhelikopter vil måtte hente vann lenger unna en eventuell skogbrann.

Skiforeningen

Det går scooterløype over Østbyputten i dag. Det er ønske om at løypen legges om og at tiltakshaver må utrede hvordan skigåing over vannene vil påvirkes, samt forslå en alternativ trase slik at planlegging for omlegging kan skje raskest mulig.

NVEs vurdering – dampakke Romerike

Om dampakke Romerike

NVE har valgt å behandle de 10 søknadene om nedlegging samlet. Det har vi gjort for å gjøre det enklere for oss å vurdere samlet belastning og gi en mer helhetlig oversikt over fordeler og ulemper for allmenne interesser. En felles høringsutsendelse av sakene gjør det også lettere for høringsparter å vurdere sakene opp mot hverandre og gi mer grundige innspill på samlet belastning.

Under behandling av søknadene i dampakke Romerike har NVE vurdert hver enkelt sak for seg og vurdert sumvirkningene av nedleggingene der hvor vi har funnet dette relevant.

Søknaden er behandlet etter § 41 i vannressursloven som gir adgang til å legge ned vassdragsanlegg. § 41 sier at søknad om nedlegging skal innvilges om ikke særlige grunner taler imot, som i stor grad gir dameier en rett til å legge ned vassdragsanlegget.

NVE stiller seg positive til eventuelle overtakelser etter § 42. Hvis et eller flere av damanleggene ønskes overdratt til en kommune må dette meldes til NVE innen 15 dager fra en avtale mellom NRV og kommunen er underskrevet, jf. § 2-9 i damsikkerhetsforskriften. Det vil stilles krav til nye eiere av dammene, avhengig av hvilken konsekvensklasse dammene har.

Konsekvensklassifisering

Konsekvensklassen til en dam avhenger av hvilke konsekvenser et brudd i dammen gir. Det er fem konsekvensklasser. Dammer som er klassifisert i konsekvensklasse 4, 3, 2 eller 1, kan medføre fare for mennesker, miljø og eiendom dersom de bryter sammen. Anlegg uten de samme store konsekvensene, blir satt i konsekvensklasse 0.

De fleste dammene i dampakke Romerike mangler gyldig vedtak på konsekvensklasse, med unntak av damanlegg Høldippeldalen. NRV har imidlertid foreslått konsekvensklasser for de andre dammene til NVE, og det er disse vi forholder oss til i behandlingen av dampakke Romerike. De foreslåtte og vedtatte konsekvensklassene for dampakke Romerike er listet opp i tabellen under. Som det kan ses i tabellen er de fleste dammene foreslått å ligge i en klasse som ikke er null, som vil si at brudd ved dammen kan medføre fare mennesker, miljø eller eiendom.

Per i dag oppfyller ikke dammene sikkerhetskravene i damsikkerhetsforskriften, og en nedlegging av dammene vil fjerne risikoen for skader ved dambrudd. NVE mener at hensynet til sikkerhet veier tungt i disse sakene.

Damanlegg	Foreslått konsekvensklasse
Høldippeldalen	
Hoveddam	4 ¹
Sperredam	4 ¹
Dam Lunderås	2
Dam Bæreggtjern	1

¹ Konsekvensklasse 4 ble vedtatt for damanlegg Høldippeldalen i brev fra NVE datert 19.10.17.

Dam Sennerud	3
Dam Abbottjern	0
Dam Tientjern	2
Åmøtdammen	
Hoveddam	2
Sperredam vest	3
Sperredam sør-vest	0
Ramstadsjøen	
Hoveddam	3
Sperredam	1
Dam Østbyputten	3
Dam Lundertjern	0

Naturmangfold

Det er ikke registrert naturtyper ved eller rundt magasinene som er direkte knyttet til vannet eller spesielt fuktighetskrevende, med unntak av naturtypen innsjø som er omtalt i avsnittet *Forholdet til naturmangfoldloven*. Det er få tilfeller hvor nedleggingsplanene (iberegnet både vannspeilsendring og terrenginngrep) påvirker registrerte naturtyper.

Det er heller ikke registrert vannlevende rødlistede arter i eller ved magasinene som skal legges ned, med unntak av Lundertjern hvor det er registrert edelkreps (EN – truet). Samtidig er det gjort funn av edelkreps i nærområdet til alle vannene i nedleggingspakken, og vi antar derfor at det er potensiale for edelkreps i vannene. Før anleggsarbeidene starter må det undersøkes om det fins edelkreps i hvert enkelt magasin. Dersom arten fins i magasinet og blir negativt påvirket, skal søker ta kontakt med Fylkesmannen i Oslo og Viken for en vurdering av tiltak.

Flere av høringspartene har fokus på artene og det biologiske mangfoldet som tilhører vannene. NVE mener likevel at dette er arter og natur som er vanlig for regionen, og at en nedlegging ikke vil påvirke sårbare og truede arter eller natur.

Fisk og fiske

I vassdragene rundt Oslo og på Romerike er det en rekke forskjellige fiskearter. I næringsrike innsjøer og elver finnes hvitfisk som gjedde, abbor og ulike karpefisker. For de mange skogsvannene i marka er det ørret som dominerer, men det finns også vann med andre arter. Det drives et utstrakt fiskestellarbeid av fiskeforeningene i Oslo og Akershus ved at flere vann kalkes og at det årlig settes ut ørret. Arbeidet har gitt gode resultater og det er derfor mange flotte fiskeplasser. Fiske vurderes til å være en svært viktig del av friluftslivet som utøves i vassdragene i Oslo og på Romerike.

For det enkelte vann vil nedlegging av en dam ha en negativ påvirkning på fisk ved at leveområdene reduseres eller forsvinner helt. Men sett under ett vil en nedlegging av de 10 tidligere

drikkevannskildene som NRV nå har søkt om, bety lite for fiskebestandene og for muligheten til å drive fritidsfiske i Oslo og på Romerike.

Friluftsliv

Både lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, har skrevet i sine høringsuttalelser at friluftslivsverdien knyttet til vann og vannspeil er stor. NVE er klar over og enig i at magasinene som nå er omsøkt nedlagt har stor verdi for friluftslivet, lokalt og delvis også regionalt. Fordi verdien er knyttet til vannspeilet er det også klart at nedlegginger av dammer vil få delvis store konsekvenser for friluftslivet, og vil, i mange av de sakene som nå er til behandling, forringe området verdi som turterreng.

Vannspeil er ofte et turmål i seg selv, eller en spesiell kvalitet ved en tur. Stille vannspeil inviterer til ro, og urolige vannoverflater som følge av vind og vær kan utgjøre viktige opplevingskvaliteter ved et landskap. Tilgjengelige bredder inviterer til bading, lek og fiske.

To av magasinene i denne nedleggingspakka ligger delvis i statlig sikra friluftsområder. Tiltak i statlig sikra friluftsområder må godkjennes av Fylkesmannen. Flere av magasinene ligger i kartlagte friluftsområder med verdi viktig eller svært viktig. Seks av magasinene ligger innenfor markagrensa, og tiltak her må avklares opp mot markaloven. Flere av magasinene er omtalt som nærturterreng, områder som ligger i gangavstand fra boligområder og som derfor er svært hyppig brukt.

Det går stier opp til og rundt de fleste av vannene, og skiløyper på tvers. Konsekvensene for bruken av disse varierer og avhenger av hvor mye vannspeilet blir senket når dammen er borte. En annen konsekvens av nedlegging av dammen er at overflatearealet reduseres, og med det at store områder blir tørrlagt. Det varierer fra sak til sak hvor stor reduksjonen i overflatearealet er, men for Bæreggtjernet, Høldippeldalen, Lunderåsdammen og Senneruddammen vil vannspeilet bli helt borte.

Kulturminner

Det er ingen registrerte kulturminner ved noen av damanleggene. Alle kulturminner er imidlertid ikke registrert. NVE forutsetter at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av plan for gjennomføring. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jamfør kulturminneloven § 8 (jamfør vilkårenes pkt. 3).

Vannkvalitet

Høldippeldalen drenerer til Nitelva oppstrøms samløpet med Fjellhammarelva og Leira. Ramstadsjøen, Øystbypytten og Åmodtdammen drenerer til Fjellhammarelva som har samløp med Nitelva like oppstrøms Øyeren. Lunderåsdammen drenerer til Leira, som også har samløp med Nitelva like ovenfor Øyeren. Tientjern og Lundertjern drenerer til Nitelva nedstrøms samløpet med Fjellhammarelva og Leira, og Senneruddammen, Abbortjern og Bæreggtjernet drenerer til Glomma oppstrøms Øyeren. Sett under ett drenerer alle vannene mot Nitelva eller Glomma oppstrøms Øyeren, men NVE mener allikevel at vannene ligger spredt geografisk og de aller fleste vannene drenerer i forskjellige mindre bekker før de når hovedelva.

Nedlegging av dammene vil kunne gi noe økt transport av suspendert materiale under nedtapping, anleggsfasen og under kraftige nedbørsepisoder. Dette gjelder særlig rett etter nedtapping, hvor sedimentene i reguleringssonen er blottlagte. Effekten vil avta gradvis når vegetasjonen etableres og stabiliserer sedimentene mot erosjon i overflaten. NVE mener at vannkvaliteten vil kunne bli dårligere

i en periode under nedtapping og under anleggsarbeidet, men at vannkvaliteten vil oppnå tilnærmet dagens kvalitet når reguleringssonen har fått et vegetasjonsdekke. Vår vurdering av nedleggingenes betydning for vannkvalitet på lengre sikt er derfor at samtlige bekker og tjern som omfattes av nedleggingen, innen noen få år vil oppnå tilsvarende vannkvalitet som de har i dag.

Samtidig mener NVE at vannene utgjør en liten del av det totale nedbørfeltet, og at påvirkningen på vannkvaliteten i de større elvene ikke vil bli nevneverdig endret som følge av tilført suspendert materiale. Samlet sett mener NVE at nedlegging vil ha liten effekt på vannkvaliteten nedover i vassdraget.

Revegetering

Forholdet til revegetering har vært et viktig tema i høringen. Flere høringsparter har uttalt at revegetering vil være viktig for å avbøte negative konsekvenser for friluftslivet, landskapet og vannkvalitet.

Dammedlegging med påfølgende senkning av vannstand vil føre til at arealer som tidligere var under vann eksponeres. NVE har erfaring med at etter senkning vil forholdene på steder det ikke er nakent fjell eller ur være godt egnet, og ha gode forhold for at terrestriske planter og dyr etableres. Ny vegetasjon vil raskt etablere seg.

Vi vurderer også at tiltak som tilkjøring av nye masser vil kunne være negativt for magasinbunnen. Dette kan spre uønskede arter, og inngrepene kan bli vesentlig større ved at det må etableres adkomstveier for å få tilgang til hele magasinet. Der adkomstveiene legges nede i magasinet mener vi at hjul- og beltekjøretøy på bunnsedimentene øker faren for uønsket transport av sedimenter ut i vassdraget.

Noen steder i magasinet vil det imidlertid være områder med bart fjell eller tynt dekke, hvor naturlig planteetablering vil ta lenger tid. Tross risiko for spredning av uønskede arter, kan påfylling av masser være et mulig avbøtende tiltaket for raskere etablering av vegetasjon. I plan for gjennomføring av nedleggingene skal mål for revegetering beskrives av NRV. Dette følges opp av NVEs miljøtilsyn.

Opprydding

Ved nedlegging av dammer vil tidligere magasinbunn tørrlegges og det vil ofte ligge igjen søppel og gammelt avfall. NVE mener at det er riktig å pålegge NRV å fjerne og rydde opp i søppel som tidligere er dumpet i magasinene ved en evt. konsesjon.

Samfunnsmessige fordeler

De fleste av dammene er foreslått i ligge i konsekvensklasse 1-4. Hvis en dam i klasse 4 går til brudd vil dette føre til skader på boenheter, infrastruktur, samfunnsfunksjoner mm. Å legge ned klassifiserte dammer fjerner risikoen for skader ved dambrudd.

NVEs vurdering – dam Østbyputten

Hydrologiske virkninger av utbyggingen

Østbyputten har et lite lokalt nedbørsfelt på 1,0 km². Data fra NVEs lavvannsapplikasjon NEVINA viser at middelavrenningen fra nedbørsfeltet totalt er 22,1 l/s. Alminnelig lavvannføring er estimert til 1,2 l/s. Vannstanden i Østbyputten varierer i dag med tilsiget, og det er ingen aktiv regulering av vannet. Vannstanden i dammen vil reduseres med opptil sju meter og overflatearealet på vannet vil reduseres fra ca. 60 000 m² til trolig å bli en bekk og et lite tjern. Kart fra 1909 viser et lite tjern omtalt som Putten der Østbyputten er i dag.

De store flommene i vassdraget opptrer i hovedsak vår og høst. Dam Østbyputten har i dag en begrenset flomdempende effekt. Dersom dammene fjernes vil vannets volum og overflateareal reduseres til en bekk som vil gi en mindre flomdempende effekt. Samtidig har det ikke vært noen aktiv regulering av vannet, og NVE mener at endringen ikke er av en slik karakter at den vil ha særskilte konsekvenser lenger ned i vassdraget.

NVE vurderer det slik at tiltaket ikke er til nevneverdig negativ påvirkning på hydrologiske forhold.

Grunnvann

Grunnvannstanden og magasin vannstand er hydraulisk knyttet sammen. Som regel vil grunnvannstanden rundt et magasin variere med vannstanden i magasinet, men med varierende forsinkelser.

Konsekvensene av senket grunnvannstand er avhengig av hva slags løsmasser som er rundt magasinet. Grovere masser er mer stabile enn leirerike masser. Rundt dam Østbyputten er det i hovedsak bart fjell/tynt løsmassedecke langs kantene, og for det meste gamle myrområder i bunnen av dammen. For områdene med bart fjell vil ikke senkningen av grunnvannstand i Østbyputten få noen konsekvenser. NVE mener at en senkning av vannstanden på syv meter vil ha noe innvirkning på grunnvannsspeilet, uten at dette medfører større negative konsekvenser.

For å ikke øke risikoen for utgliding og kollaps i massene rundt Holnippeldammen bør senkningshastigheten holdes lav.

Naturmangfold

Det er ikke registrert naturtyper eller rødlistede arter rundt dam Østbyputten, eller langs veitraseen som er planlagt benyttet for tiltaket. NVE mener at det skal tas hensyn til hekkende fugler under anleggsarbeid ved tiltaksgjennomføring. Dette innebærer at nedtapping av Østbyputten skal gjennomføres før våtmarksfugler normalt starter hekking. Tiltaket med rivning av dammen skal gjennomføres etter at vårflommen er ferdig.

Det er funnet edelkreps i flere vann i Lørenskog og Rælingen. Det lite som tyder på at det er edelkreps i Østbyputten, men før anleggsarbeidene starter ved dammen må det gjennomføres undersøkelser for å avkrefte eller bekrefte forekomsten. Hvis det fins edelkreps i Østbyputten skal ikke nedtappingshastigheten overgå 15 cm/døgn. I og med at Østbyputten skal fjernes i sin helhet vil eventuell bestand av edelkreps få betydelig dårligere levekår. Søker skal da ta kontakt med Fylkesmannen i Oslo og Akershus for en vurdering av om individer bør flyttes.

Flere av høringspartene har fokus på artene og det biologiske mangfoldet som tilhører vannene. NVE mener likevel at dette er arter og natur som er vanlig for regionen, og at en nedlegging ikke vil påvirke sårbare og truede arter eller natur.

Fisk og fiske

I dam Østbypotten finns ørret, abbor, ørekyte, mort og gjedde. For ørreten er det begrenset mulighet for reproduksjon. Det settes derfor ut ørret for å ivareta vannet som attraktiv fiskeplass. Ved nedleggelse av dam Østbypotten vil i all hovedsak dammen bli erstattet av en bekk og ett til to små tjern uten årsikker vannføring, og fisken vil trolig bli helt borte fra denne delen av vassdraget. Vi vurderer at etter nedleggelse av dam Østbypotten vil vannet som attraktiv fiskeplass bli borte.

Terrestrisk miljø

Det terrestriske miljøet rundt dam Østbypotten består av gran dominert blåbærskog og bærlyngskog. Foruten skogsmark er det en del eksponert berg og knauser langs vannkanten rundt magasinet. Når dammen rives vil magasinet bli borte og det vil bli ytterligere eksponering av berg og knauser i bratte områder. For det meste vil det bli igjen slake/flate områder med bunnsedimenter og myrer fra før oppdemning. I nordøstlig del av vannet er det et område med den viktige naturtypen gammel barskog (Svaraberget). Ved fjerning av dammen vil naturtypen ikke berøres av tiltaket.

Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden om nedlegging av dam Østbypotten legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden, miljørapport, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har også gjort egne søk i tilgjengelige databaser som Naturbase og Artskart den 23.01.2019. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jamfør naturmangfoldloven § 8.

I influensområdet til dam Østbypotten finnes det ingen registrerte rødlista arter. En eventuell nedlegging vil etter NVEs mening ikke være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer gitt i naturmangfoldloven § 4 eller forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5.

NVE har også sett påvirkningen fra nedleggingen av dam Østbypotten i sammenheng med andre påvirkninger på naturtypene, artene og økosystemet. Det er mange innsjøer og tjern i Romerike og Oslomarka, både naturlige og oppdemmede, med likt eller liknende naturmiljø. Sånn sett er ikke de omsøkte nedleggingene avgjørende for naturmiljø tilknyttet innsjø/tjern, men i mindre områder med færre vann vil nedleggingene samlet kunne ha en lokal negativ effekt på naturtypen innsjø.

NVE støtter seg også til fylkeskommunen sin konklusjon angående innlandsfisk, hvor de mener at nedleggelse av dammene antagelig ikke vil ha stor effekt på rekrutteringen av fisk utover hvert enkelt vann. Med bakgrunn i dette kan ikke NVE se at nedlegging av dammene vil ha konsekvenser for biologisk mangfold utover konsekvensene for hvert enkelt vann. Den samlede belastning på økosystemet og naturmangfoldet er dermed blitt vurdert, jamfør naturmangfoldloven § 10.

Etter NVEs vurdering foreligger det tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet, og NVE mener at naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) ikke skal tillegges særlig vekt. Avbøtende tiltak og krav i anleggsperioden vil spesifiseres nærmere i våre merknader til vilkår. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven §§ 11-12.

Landskap, friluftsliv og brukerinteresser

Dam Østbyputtan ligger lett tilgjengelig nært bebyggelsen Østby og benyttes derfor mye av lokalbefolkningen hele året. Det har utviklet seg til et flott tilrettelagt friluftsområde i etterkant av at drikkevannsrestriksjonene ble fjernet. Her finnes badeplass med gressbakke ved vannet. Omkring vannet finns det flere bål-, telt- og fiskeplasser. Skiløype kjøres opp over vannet og det er blåmerkede stier og andre turveier flere steder rundt vannet.

NVE vurderer at konsekvensene av at Østbyputtan legges ned er store for friluftslivet lokalt. Rivingen av dammen vil tappe ned vannet i dagens form, vannspeilet reduseres kraftig, og trolig blir det tilbake et eller to små tjern ute i et stort myrområde. Derfor vurderer vi at når dammen legges ned vil mye av aktivitetene knyttet til vannet, som i dag foregår her, opphøre.

Under rivningen av dammen vil det være støy og anleggstrafikk som er negativt for områdets bruk til friluftsliv.

Fylkesmannen samt flere andre høringsparter forutsetter at det ikke deponeres betong og andre masser fra damanlegg som ligger i marka. Østbyputtan ligger i marka, og Fylkesmannen mener at marka ikke er egnet for permanente deponiområder. Det er Fylkesmannen i Oslo og Viken som behandler saker etter markaloven, og NVE støtter Fylkesmannens vurdering om at deponimasser må transporteres til et godkjent deponi. Om betongen skulle legges i lokalt deponi ville dette båndlegge relativt store arealer i det attraktive friluftslivsområde og være et fremmedelement i naturen. Derfor er ikke avbøtende tiltak knyttet til deponi diskutert i denne saken. For å eventuelt deponere masser utenfor godkjent mottak skal det være sikkert at massene er rene. Det er Fylkesmannen i Oslo og Viken som er forurensningsmyndighet.

Kulturminner

Det er ingen registrerte kulturminner i tiltaksområdet. NVE vil allikevel understreke at det ved en eventuell konsesjon vil påligge utbygger en aktsomhets- og meldeplikt dersom en, under markinngrep, skulle treffe på kulturminner, jf. kulturminnelovens § 8 andre ledd. NVE viser til vilkår, post 6, som ivaretar kulturminner.

Samfunnsmessige fordeler

En nedlegging av dam Østbyputtan vil gjøre området sikrere og fjerne risikoen for dambrudd.

Oppsummering

Nedre Romerike vannverk (NRV) søker om konsesjon til å legge ned dam Østbyputtan. Dammen er tidligere en del av reservevannforsyningen til Nedre Romerike Vannverk AS (NRV). NRV overdro alle dammer som inngikk i produksjonen til Nedre Romerike Vannverk IKS pr 1. januar 2008. Dam Østbyputtan er i dag dermed overflødig som drikkevanns- og reservevannkilde.

Ved en fjerning av dammen vil magasinet bli erstattet med en bekk og et til to mindre tjern. Rundt tjernene vil det fremkomme myrområder slik det var før oppdemningen.

De største negative konsekvensene ved tiltaket vil være tørlegging av hele dam Østbyputten og anleggsarbeid i et attraktivt tur- og friluftsområde. Dammen ligger i et viktig friluftsområdet i Rælingen ved Østby, og er mye brukt av lokalbefolkningen. Resultatet av nedleggelsen av dammen er at friluftsliv knyttet til vannspeilet, som bading og fiske, vil bli borte. NVE vurderer også at store områder med myr uten vegetasjon trolig vil bruke noe tid til å bli revegetert og fremstå naturlig. Vi vurderer samtidig at det ikke er relevante tiltak som kan stilles i tillatelsen til NRV AS som vil gjøre revegeteringen av område raskere.

I henhold til vannressursloven § 41 skal nedleggelse innvilges om ikke særlige grunner taler imot. Med bakgrunn i den informasjonen NVE besitter foreligger det ingen særlige grunner for å avslå søknaden fra NRV i henhold til vannressursloven § 41 og 42.

NVEs konklusjon og vassdragskonsesjon

§ 41 i vannressursloven sier at konsesjon til nedlegging skal gis så fremt ikke særlige grunner taler imot. I denne saken har ikke NVE funnet særlige grunner som taler imot nedlegging av dam Østbyputten. NVE gir Nedre Romerike Vannverk AS tillatelse etter vannressursloven §§ 8 og 41 til å legge ned dam Østbyputten. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår. NVE minner om at Lørenskog kommune har anledning til å overta dam Østbyputten, i henhold til vannressursloven § 42.

Denne konsesjonen bortfaller hvis ikke rivningsarbeidet er satt i gang senest tre år etter at konsesjonen ble gitt, jf. vannressursloven § 27. Det samme gjelder hvis arbeidet deretter blir innstilt i mer enn to år. NVE kan forlenge fristen én gang med inntil tre nye år.

Hvis konsesjonen eller konsesjonsvilkårene brytes kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60 a og 63 første ledd bokstav c.

Vi minner også om at konsesjonæren plikter å varsle NVE om eventuelle navne- og/eller adresseendringer frem til selskapet er lagt ned.

Konsesjonsvilkår for nedlegging av dam Østbyputten

Punktene under oppsummerer føringer og krav som ligger til grunn for konsesjonen. Det kan likevel forekomme at det er gitt føringer andre steder i dette dokumentet som ikke har kommet med her. NVE presiserer at alle føringer og krav som er nevnt i dette dokumentet gjelder.

NVE gir tillatelse på følgende vilkår:

Plan for gjennomføring

- Det skal utarbeides en plan for gjennomføring av nedleggingen. Planen skal forelegges NVEs miljøtilsyn og godkjennes før arbeidet settes i gang. Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene.

Vannstandsendringer

- Vannstanden i Østbyputten skal senkes med en såpass lav hastighet at det ikke medfører urimelige ulemper/skader for naturmiljøet og innsjøbreddene/innsjøbunnen. Dette innebærer blant annet tilstrekkelig lav hastighet for å unngå stor avrenning fra tørrlagt areal i Østbyputten og for å unngå utgliding/erosjon fra breddene.

Undersøkelser

- Det må undersøkes om det fins edelkreps i vannet. Dersom arten fins i vannet og blir negativt påvirket, skal dameier ta kontakt med Fylkesmannen i Oslo og Viken for en vurdering av avbøtende tiltak.

Vei

- Anleggsveien skal bygges som omsøkt i planene. Veien skal i sin helhet fjernes etter endt tiltak og terrenget skal tilbakeføres tilsvarende som det var før tiltaket.
- Framføring av vei må gjøres skånsomt og medføre minst mulig varige sår i terrenget.

Deponi

- Forholdet til deponi skal avklares med Fylkesmannen i Oslo og Viken etter markaloven og forurensingsloven.

Annet

- Det vil være NRV sitt ansvar å sørge for at stinettet holdes åpent rundt Østbyputten, og at det fins et alternativ til den stien som blir brukt som anleggsvei. Det må informeres om nedleggingen og anleggsperioden på skilt ved parkeringsplassen og ved dammen/anleggsområdet.
- Det skal beskrives i plan for gjennomføring hvordan risikoen for å innføre uønskede/svartelistede arter til magasinområdene skal minimeres, med særlig fokus på anleggsmaskiner o.l.
- Ved nedtapping av Østbyputten skal søppel som tidligere er dumpet i innsjøen ryddes og sendes til godkjent mottak. Kravet gjelder hele arealet som blir tørrlagt ved nedlegging av dammen.
- I plan for gjennomføring skal NRV beskrive hvor og hvordan flytetorv i Østbyputten skal plasseres før nedtapping.

Rune Flatby

Avdelingsdirektør

Gry Berg

seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Forholdet til annet lovverk - dam Østbyputten

Forholdet til plan- og bygningsloven

Forskrift om byggesak (byggsaksforskriften) gir saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven fritak for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

Forholdet til forurensningsloven

Det må søkes Fylkesmannen i Oslo og Viken om nødvendig avklaring etter forurensningsloven. NVE har ikke myndighet til å gi vilkår etter forurensningsloven.

Forholdet til markaloven

Markaloven forbyr bygge- og anleggstiltak innenfor markagrensa. Dette innebærer at riving eller endring av dammen krever dispensasjon fra loven, jf. markaloven § 5, jf. § 14. Det må søkes Fylkesmannen i Oslo og Viken om dispensasjon fra markaloven.

Forholdet til EUs vanndirektiv i sektormyndighetens konsesjonsbehandling

Vannforskriften § 12 skal vurderes når det fattes enkeltvedtak om ny aktivitet eller nye inngrep i en vannforekomst som kan medføre at miljømålene ikke nås eller at tilstanden forringes. Nedlegging etter vannressursloven §§ 8 og 41 medfører et nytt inngrep, men fjerner samtidig en eksisterende påvirkning. Etter vannforskriften § 12 kan nye inngrep i en vannforekomst gjennomføres selv om dette medfører at miljømålene i §§ 4-6 ikke nås eller at tilstanden forringes, forutsatt at visse betingelser er oppfylt. Den første betingelsen i § 12 er at alle praktisk gjennomførbare tiltak skal settes inn for å begrense negativ utvikling i vannforekomstens tilstand. Ved konsesjonsbehandlingen vurderer NVE praktisk gjennomførbare avbøtende tiltak som vil redusere skadene eller ulempene ved tiltaket. Videre er det betingelser om at samfunnsnyttan av nye inngrep er større enn tapet av miljøkvalitet og at hensikten med tiltaket ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Etter NVEs vurdering vil nedleggingen på sikt forbedre tilstanden i vannforekomsten, ved at den bringes tilbake til naturlige forhold, og tiltaket vil bidra til å nå målet om god økologisk tilstand.